
Ю.В. Діденко, канд. геол. наук

Учений секретар Науково-видавничої ради НАН України

ДИНАМІКА ВІДОБРАЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ ПЕРІОДИКИ В ЕЛЕКТРОННОМУ ПРОСТОРИ (за результатами продовжуваних моніторингових досліджень)

У наш час ефективність наукових досліджень залежить від інформаційного забезпечення, яке передбачає широкий доступ фахівців до наукової інформації. Мірилом ефективності діяльності установи і конкретного науковця стає їхня присутність в електронному просторі.

Координація представлення результатів наукової діяльності Національної академії наук України на сучасному рівні в електронному просторі вимагає тривалого, постійного, систематизованого вивчення, яке на початковому етапі має на меті ознайомлення з наявним вітчизняним і світовим досвідом представлення видавничої продукції, передовсім наукової, детальний аналіз стану представлення в електронному середовищі видавничої продукції Академії.

У Видавничому домі "Академперіодика" НАН України як базовій організації Науково-видавничої ради НАН України поглибленим вивченням та вирішенням нагальних питань академічної видавничої діяльності займається група науково-методичного забезпечення видавничої діяльності НАН України. Група здійснює моніторинг періодичних видань НАН України, аналізує стан правової бази наукового видання, розробляє концепцію та структуру порталу "Наукові публікації та видавничі діяльність НАН України", а також забезпечує його наповнення; у тому числі – створення повного тримовного каталогу візитних карток періодичних видань НАН України та установ НАН України із зазначенням посилання на власні ресурси цих видань, установи, що їх видають та/або що їх розповсюджують.

Для проведення моніторингу представлення періодичних видань НАН України у мережі Інтернет використовуються першоджерела, де можна знайти інформацію, а саме електронні адреси журналів, сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (НБУВ), сайти інститутів, журналів та іно-

земних видавництв, що перевидують журнали англійською мовою. Аналіз і узагальнення відомостей щодо представлення журналів НАН України у мережі Інтернет дозволив виділити чотири основні його способи: візитна сторінка, картотека публікацій по роках, повні тексти усіх статей по роках, англійські версії періодичних академічних видань, що продукують і розміщують у мережі Інтернет закордонні видавці з метою продажу електронних публікацій.

Аналіз можливості зручного доступу до електронних версій періодичних видань був проведений у чотири етапи протягом 2011–2013 рр. (таблиця). Результати перших трьох етапів оприлюднені нами раніше [1], тому тут наведу лише дані останнього етапу моніторингу.

Станом на травень 2013 року на сайті НБУВ спостерігаємо наявність всіх 88 журналів НАН України, що пов'язане, вочевидь, зі спільним наказом Вищої атестаційної комісії (ВАК) України та НАН України про обов'язкове представлення електронних копій фахових видань до НБУВ, прийнятим у 2008 році. На сторінках 37 видань інформація не оновлюється, а 9 видань мають лише візитку. Цього року 51 видання (вдвічі більше ніж у попередні роки) внесли деякі зміни та додали інформацію на свої сторінки. Тобто, протягом року (травень 2012 – травень 2013 р.) понад 30 видань оновили інформацію на сайті. У той же час цього року інформація на сайті присутня лише на сторінках 7 журналів, оскільки на вимогу НВР НАН України для реалізації вищезгаданого наказу передбачене обов'язкове укладання договору між виданням і НБУВ з визначенням терміну затримки представлення у відкритому доступі Інтернет-версії періодичного видання від півроку до двох років від дати надання цієї версії до НБУВ.

Кожен етап моніторингу фіксує, що на сайтах наукових установ наявна інформація близько половини видань, але за останній рік значно збільшилась кількість журналів – 77 видань (понад 87 %), які розмістили на сайті установи-видавця свою сторінку, що, мабуть, пов'язане не тільки з активізацією роботи редакцій видань, а й з прийняттям наказу МОНмолодьспорт України від 17 жовтня 2012 року № 1111 "Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України". Цьогорічна інформація наведена про 16 видань.

Свою особисту Інтернет-сторінку мають 33 видання (понад 37 %). З них у 19 це сторінка на сайті закордонного видавця. Наявність інформації за 2013 рік є у 23 виданнях. Закордонні видавничі компанії – *Springer, Begell House, Inc., Pleiades Publishing, Kluwer, Elsevier* та інші перевидують 20 академічних журналів і згідно з договором редакції повинні виконувати досить складні технічні вимоги та дотримуватися термінів подання усіх версій. Тому інформація на сайтах журналів оновлюється найдинамічніше, що, з одного боку, пов'язано з тим, що до цього розділу потрапили сайти закордонних видавництв, з постійно оновлюваною у визначені терміни інформацією, а з іншого – з тим, що серед 88 журналів НАН України є близько 10 видань, які самотужки забезпечують розміщення видання в електронному просторі.

Поетапний моніторинг представлення в електронному просторі періодичних видань НАН України, під час якого проаналізовано загальнодоступні ресурси сайтів Президії НАН України, НБУВ, наукових установ системи НАН України, власні сторінки журналів та сайти закордонних видавництв показав, що на сьогодні серед 88 журналів НАН України свою особисту Інтернет-сторінку мають 33 видання, але у 19 з них це сторінка на ресурсах закордонних видавців, які здійснюють переклад і перевидання української наукової періодики англійською мовою. На власних сторінках видання розміщують в основному інформацію щодо тематики видання і редколегії, не в усіх наявні архів номерів, зміст, анотації (українською, російською та англійською мовами) і, залежно від рішення редакційної колегії, повні тексти статей. На сайті видавця наведено повну інформацію щодо архіву номерів, змісту та анотацій статей (виключно англійською мовою), а повні тексти статей надаються на платній основі. Треба зазначити, що наявність саме власної сторінки спонукає видання більш відповідально ставитися до представленої інформації. Як приклад – 23 з них мають щогорічну інформацію, на відміну від видань, представлених на сторінках наукових установ або НБУВ.

На сайті інституту, який є видавцем, цього року наявні сторінки 77 видань. Для 15 з них наведено лише зображення журналу або тільки згадка про нього, інформація щодо тематики видання і редколегії. Архів номерів,

Результати поетапного моніторингу представлення журналів НАН України в мережі Інтернет

Сайт	Етап моніторингу	Кількість представлених журналів	Журнали представлені візиткою	Журнали з наявним архівом	Неактивні журнали (сторінки)*	Журнали з оновленою інформацією	Журнали з щогорічною інформацією
НБУВ	I	86	16	67	8	–	4
	II	87	15	67	8	22	7
	III	87	14	73	8	20	4
	IV	88	9	79	–/37	51	7
Інститут	I	47	9	36	1	–	9
	II	50	11	37	4	16	16
	III	51	8	37	–	17	14
	IV	77	15	53	8/13	42	16
Журнал	I	30	–	30	2	–	27
	II	31	–	31	2	6	26
	III	31	–	31	1	29	27
	IV	33	–	31	1/1	30	23

Примітки. Етапи: I – червень 2011, II – жовтень 2011, III – травень 2012, IV – травень 2013 р. * – недоступна та/або помилкова стор. / неактивна (інформація не оновлюється) стор.

зміст, анотації та повні тексти статей присутні у половини видань. Статті повністю або частково представлені у 17 виданнях.

На сайті НБУВ є сторінка всіх видань, але на сторінках 37 видань інформація не оновлюється, а на оновлюваних (активних) сторінках інформація представлена по-різному. Присутні зміст, анотації, реферати статей або їхні повні тексти в основному за попередні або тільки за деякі роки. У небагатьох видань наявна щогорічна інформація. Рішення про розміщення повних текстів статей – питання інформаційної політики редакційної колегії, але зміст та анотації, на наш погляд, слід оновлювати постійно, відповідно до випуску нових чисел видань.

Таким чином, результати моніторингу показують позитивну динаміку представлення журналів НАН України у мережі Інтернет на сайтах різних власників. Проте наявна інформація дуже різноманітна, немає й уніфікованого способу представлення журналів НАН України в електронному просторі.

Над вирішенням цих проблем і працює група науково-методичного забезпечення видавничої діяльності НАН України, яка впроваджує видавничу політику Академії, розроблену НВР НАН України, проводить інформаційну та консультативно-методичну роботу, пов'язану з видавничою справою НАН України взагалі та виконанням державного замовлення зокрема, забезпечує відповідне нормативне підґрунтя академічної видавничої діяльності.

Видавничий дім "Академперіодика" НАН України, у складі якої працює група, надає редакціям журналів консультативну допомогу з питань створення їхніх шаблонів, що відповідають чинним у галузі стандартам, уніфікації представлення наукової періодики на веб-ресурсах, що дозволяє формувати виграшну стратегію щодо розширення географії авторів, рецензентів і редакторів.

Корпоративний портал Науково-видавничої ради НАН України – "Наукові публікації і видавничі діяльність" (www.publications.nas.gov.ua) – є однією з базових веб-інфраструктур з інформатизації науково-організаційної та координаційної діяльності Національної академії наук України. На сьогодні ресурс містить сім структурованих розділів: "Науково-видавничі рада", "Питання", "Нормативні акти", "Книжкові видання", "Періодичні видання", "Показники", "Про портал". З моменту впровадження ресурсу триває його постійне оновлення та наповнення, а корегування структури і змісту здійснюється з урахуванням запитів користувачів.

Розділ "Періодичні видання" є каталогом журналів і збірників наукових праць, що їх видають установи НАН України. Каталог містить загальну інформацію про видання, посилання на його власну сторінку в мережі Інтернет. Актуалізація інформації про періодичні видання відбувається на підставі звернень членів редакційних колегій, працівників редакцій та відповідних постанов Президії НАН України щодо започаткування нових видань, зміни їхніх назв та затвердження головних редакторів.

Група науково-методичного забезпечення видавничої діяльності НАН України звертається до редакцій академічних видань з проханням регулярно повідомляти про необхідність внесення змін у інформацію про представлені видання, надіславши повідомлення на електронну адресу НВР НАН України (nvr@nas.gov.ua).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діденко Ю.В., Язвинська М.В. Динаміка відображення української академічної періодики в електронному просторі // Вісник Національної академії наук України. – 2012. – № 12. – С. 66–71.